

100105

Ad. statsrådet den 7. juni 1940.

Her forelå to innstillinger. Den første fremlas av statsminister Nygaardsvold. Denne innstilling angik riket som sådant og dets stilling til krigen. Det sies her uttrykkelig og uten forbehold om å fortsette krigen utenfor Norges grenser : " UNDER DISSE FORHOLD VIL DET VÆRE HÅPLØST FOR NORGE Å FORTSETTE KRIGEN". Det sies ikke: håpløst å fortsette krigen i Norge men: "Håpløst for Norge å fortsette krigen".

Kongen bifallt innstillingen.

Dermed har Kongen godtatt at det er håpløst for Norge å fortsette krigen, og det må dermed anses som en vedtatt regjeringsbeslutning, som er godtatt av landets øverste krigsherre Kongen, at Norge ikke skal fortsette krigen.

Innstillingen konkluderer med at "KONGEN, KRONPRINSEN OG REGJERINGEN FLYTTER TIL ET ALLIERT LAND, OG BEKJENTGJØR DET FOR AL-MENHETEN VED EN PROKLAMASJON SOM SENERE VIL BLI FREMLAGT". Den konkluderer altså ikke med at Norge skal fortsette krigen utenfor landets grenser eller at det er dette som skal bekjentgjøres for folket ved en efterfølgende proklamasjon. Det er bare flukten til et annet land som skal bekjentgjøres.

Den annen innstilling ble derefter fremlagt av utenriksminister Koht. Denne innstilling inneholder teksten til den proklamasjon som bebudes i den foregående innstilling fra Nygaardsvold. Kohts innstilling kan derfor ikke gå ut over rammen ~~for~~ av Nygaardsvolds innstilling som allerede er bifallt av kongen, og kan ikke inneholde andre og motstridende realiteter enn denne, så meget mer som Nygaardsvold hadde undertegnet begge innstillinger. Proklamasjonen må derfor med rette kunne anses som en bekjentgjørelse der bare angår regjeringen og Kongen personlig - nemlig deres reise fra landet - og ikke riket som sådant. At en slik proklamasjon må gis en slags trøstende form er naturlig. Dette gjøres ved å fremholde at Kongen og regjeringen vil holde frem med sin (personlige) kamp utenfor landet for å gjenvinde Norges selvstendighet. Men det er ikke dermed gitt uttrykk for at Norge skal fortsette krigen. Hadde det vært meningen dengang, måtte det anstendigvis ha vært uttrykt klart og utvetydig i en slik overmåte viktig meddelelse til det norske folk. Og det måtte ha vært uttrykt klart i den innstilling fra Nygaardsvold som proklamasjonen hviler på. Men denne konstaterer bare kategorisk at det er håpløst for Norge å fortsette krigen.

Total kapitulasjon var da allerede regjeringsbesluttet, og dennes betingelser forpliktet samtlige norske stridskrefter til ikke å gripe til våpen igjen mot Tyskland og forpliktet både de sivile myndigheter og befolkningen til ikke å ha forbindelse med Tysklands motstandere. Dette med Norges fortsatte krig utenfor landets grenser må derfor være dukket opp på et senere tidspunkt.

At proklamasjonen kun dreier seg om Kongens og regjeringens personlige kamp, og ikke om at Norge skal fortsette krigen, kan også utledes av Kongens tamme tale i samme statsråd hvor han kun sier: "AT DET ENESTE HAN OG REGJERINGEN HADDE Å GJØRE VAR Å REISE FRA NORGE FOR I ET FREMMET LAND Å FORTSETTE ARBEIDET FOR NORGES BESTE". Heller ikke i denne interne tale ble det sagt noe om at Norge skulle fortsette krigen, og det er utenkelig at slike svake og intetsigende ord kunne brukes, hvis det i samme øyeblikk var fattet beslutning om at landet i den fortvilte militære situasjon som det befant seg i allikevel skulle fortsette krigen.

Regjeringen visste på det tidspunkt heller intet som helst om hvad England ville tillate den å foreta seg.

Hvis forsvarssjefen general Ruge i sin dagsordre av 8/6-40 med ordene: "MEN KRIGEN FORTSETTER PÅ ANDRE FRONTER" hadde ment at Norge fortsetter krigen, så var det helt overflødig å tilføye: "NORD-MENN ER MED I STRIDEN DER". For hvis Norge fører krig må nødvendigvis nordmenn være med i striden. Med denne tilføyelse gjør han det netopp klart at det ikke var Norge men de andre som fortsatte krigen og at nordmenn (ikke nordmennene) bare var med i striden (som frivillige).

Det er intet til hinder for at Kongen og regjeringen kunne fortsette sin personlige kamp i England for Norges selvstendighet. Det gjorde for eks. Carsten Anker i 1814 og Mansen i 1905. Men det er ikke ensbetydende med at Norge fortsetter krigen.

Hvis det dengang hadde vært besluttet at Norge skulle fortsette krigen, kunne umulig Kronprinsen ha satt så meget inn på å forbli i Norge som han gjorde. Det ville ha vært faneflukt, og det tror jeg ingen tør beskyldte ham for. Heller ikke han kan ha oppfattet proklamasjonen slik som den senere er blitt utlagt under "rettsoppgjøret".

Ørsnes, den 23. mars 1948.

Georg Hvistendahl